

A LOOK AT LUAN STAROVA'S THE PALACE OF DREAMS NOVEL

Seyhan Murtezan İbrahimi

International Balkan University, North Macedonia, smibrahimi@ibu.edu.mk

Elma Behluli

International Balkan University, Republic of Kosovo, elma.behluli@gmail.com

Abstract: The Ottoman Empire ruled in the Balkans for about 500 years. During the rule, the Balkan countries were significantly influenced by the Turkish and the Islamic culture. Although this effect was welcomed by some literature and historians, some of them provoked the public with their works and caused them to hold grudges against the Ottomans and Turks.

It is very natural that the magnificence of the Ottoman Empire left such a blueprint after its long lasting domination. Apart from politics, changes experienced during the historical development of nations have also had impact on literature. Practically in the literature - which is a product of imagination - the traces of the Ottoman Empire are deeply embedded. Some of the nations living in the Balkans accepted and adopted the facts brought by the Ottomans, while some nations, on the contrary, tried to sow the Ottoman / Turkish hostility by organizing propaganda about the Ottoman Empire and encouraging the people.

In our study, the Turkish image depicted in the novel “Rüyalar Sarayı” (The Palace of Dreams by Ismail Kadare, one of the important representatives of Albanian contemporary literature, is emphasized. As a result of the emergence of a certain ideological entities, herewith are presented the destinies and reflections of the “Turkish image” that emerged amongst the Albanian writers and readers, – though far from the historical truth. It has been seen that we encounter the Turkish image in the novels in the context of “us” and “the other”.

Throughout the analysis and research, it was found that the author portrayed the Ottoman Empire as a monster against the Albanians. The image of ottomans in the novel associates them with backwardness, chaos, war and misery. In the novel, the West is glorified, imagined as developed, free, fair, democratic and prosperous, and according to the author, even the dreams from the West of the country are reflected more beautifully.

As a result of our analysis, it has been determined that Kadare tried to design the “other” nation with fake impressions and identities by conflicting national identities in this work, in order to prove the existence of his own nation in the literary text.

Keywords: novel, identity, myth, Ottoman Empire, The Palace of Dreams

LUAN STAROVA'NIN RÜYALAR SARAYI ROMANINA BİR BAKIŞ

Seyhan Murtezan İbrahimi

Uluslararası Balkan Üniversitesi, Kuzey Makedonya, smibrahimi@ibu.edu.mk

Elma Behluli

Uluslararası Balkan Üniversitesi, Kosovo, elma.behluli@gmail.com

Öz: Osmanlı İmparatorluğu yaklaşık 500 yıl boyunca Balkanlar'da hüküm sürmüştür. Hakimiyet sırasında Balkan ülkeleri, Türk ve İslam kültüründen önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu etki kimi edebiyat ve tarihçiler tarafından olumlu karşılansada, bazıları da eserleriye halkı tahrik edip, Osmanlı ve Türklere karşı kin beslemelerine neden olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu ihtişamının, koskoca bir hakimiyetin ardından bu kadar ses bırakması çok doğaldır. Milletlerin tarihi gelişimi sırasında yaşanan değişiklikler, siyaset dışında edebiyatı da etkilemiştir. Bir hayâl ürünü olan edebiyatta da Osmanlı izleri derin bir şekilde hissedilmektedir. Balkanlarda yaşayan milletlerin kimisi Osmanlı'nın getirdiği olguları kabul edip benimsemiş, kimi milletler de tam tersine Osmanlı hakkında propagandalar düzenleyip halkı teşvik ederek Osmanlı / Türk düşmanlığını ekmeye çalışmışlardır.

Çalışmamızda, Arnavut çağdaş edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan İsmail Kadare'nin *Rüyalar Sarayı* romanında resmedilen Türk imajı üzerine durulmuştur. Belli bir ideolojik bütünlüğün ortaya çıkması sonucu, Arnavut yazar ve okuyucularında ortaya çıkan, gerçeklerden uzak olan ‘Türk imajının’, romanlardaki hayal gücüyle keşiştiği yazgılar ve bunun yansımaları sunulmuştur. Romanlarda Türk imajı ele alınırken biz’ ve ‘öteki’ bağlamında karşımıza çıktığı görülmüştür.

Yapılan incelemede, yazarın imgelerle Osmanlı İmparatorluğunu, Arnavutların önünde bir canavar olarak canladığı, romanda Türkleri Doğulu olarak kabul etmiş, geri kalmışlık, kaos, savaş ve sefalet ile ilişkilendirdiği

görülmüştür. Romanda Batı yüceltilir, gelişmiş, özgür, adil, demokratik ve müreffeh olarak hayal edilmiş, yazara göre, ülkenin Batı tarafından gelen rüyalar bile daha güzel olarak yansıtılmıştır.

İncelememizin sonucunda Kadare'nin bu eserde milli kimlikleri çatıştırarak, edebi metnin içerisinde kendi milletinin varoluşunu ispatlamak için, "öteki" millete gerçek olmayan mekânlar kurgulayarak, yanlış izlenim ve kimlik giydirmeye çalıştığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Roman, kimlik, mitoloji, Osmanlı İmparatorluğu, Rüyalar Sararı

1. GİRİŞ

Tarih boyunca, yeryüzünde yaşanan savaşlar, yönetim ve ideoloji değişimi insanların iç dünyalarında olduğu kadar farklı kültürlerin birbirleriyle iletişimlerinde de uçurumların oluşmasına neden olmuştur. Edebiyat, birçok alanla yakinen ilişkili olmakla birlikte, bazı eserler, sanatsal bir dille insanların çevrelerindeki yerlerini belirlerken geçmişlerini sorgulama, kimliklerini oluşturma ve bir gruba ait olma konularını içeren, toplumsal bir temel üzerine oluşturulmuştur. Edebiyatın gücüne baktığımızda, kimi toplumlarda hikayelerin, romanların insanların davranışlarını düzenlemek için bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Yaşanılanların anlamı, geçmişi algılamak her zaman bu tür yazıların sınırları içerisinde kalmış ve anlam kazanmıştır. Buna göre yazarlarımız tarihteki gerçekleri aktarıırken, yeniden keşfedip icat etmemişlerdir sadece yeniden yapılandırmışlardır. Eserlerinde kelimelerin gücünü kullanarak okuyucunun bilinç altına girip onları yönlendirmiştir. Kelimelerin gücü, kelimelerin kökleri ve şekli yapıları üzerinde düşünmek, bizi çok defa onların ifade ettiği kavramlara götürmekte yardımcı olur. Bazen de zihnimizi, beklemediğimiz bambaşka mânalara sevk eder. (Okay, 2021: 11) Osmanlı'nın Balkanlardan çekilmesi ile birlikte, Türk imajı da bu topraklarda yaşayan farklı toplumların edebiyatlarında kelimelere anlamlar yüklenerek edebiyat okuyucularına sunulmuştur.

Edebiyat teoretisyenleri, edebiyat üzerine söylem edebiyatla aynı yerden çıkmıştır ve söz konusu olan şey herhangi bir düzen icat etmek değil önümüzde duran çeşitli ihtimallerden birini, mümkün olan en tarafsız şekilde çemektir dese de, (Todorov, 2018: 45) Arnavut çağdaş edebiyatının önemli temsilcilerinden biri olan İsmail Kadare'nin *Rüyalar Sararı* romanında resmedilen Türk imajı üzerine yapılan bu çalışmada, belli bir ideolojik bütünlüğün ortaya çıkması sonucu, Arnavut yazar ve okuyucularında ortaya çıkan, gerçeklerden uzak olan 'Türk imajının', romanlardaki hayal gücüyle kesiştiği yazgılar ve bunun yansımaları sunulmuştur. Romanlarda Türk imajı ele alınırken biz' ve 'öteki' bağlamında karşımıza çıktığı görülmüştür. Kişinin kendi edebiyatındaki "öteki" ile ilgili imajları görmesi o denli kolay değildir. En büyük sorun, imaj ile, yani gerçeğin tam karşılığı olmayan bir *algılama* ile, gözlemin ve gerçeğin karşılığı sayılan bilimden ve gözlemden kaynaklandığı varsayılan *kani'nun* (düşüncenin, kanaatin), birbirinden ayrılmasının zorluğudur. Kişi kendi çevresindeki dünyayı ve *kani'sını* "doğal" karşılamaya alışmıştır. Toplumca paylaşılan önyargılar ve imajlar da "bilgi" biçiminde algılanırlar (önyargı olarak değil). (Milas, 2005: 16)

Roman, gerçek dünyanın kendisini değil, ona en yakın bir kopyasını verir. Gerçeklik izlenimi uyandıran hayat kesitleri sunar. (Çetin, 2019: 67) Kadare'nin romanlarında, kurgudaki iç ve dış dünyasındaki gerçeklik sınırlarının dışına çıktığını, oluşturduğu kurguyla insanların zihinlerindeki Türk imajı hakkında yanlış yönlendirmeye sebep olduğunu, eserlerinin çok okunulduğu dikkate alınarak bırakmış olduğu olumsuz izlerin günümüze de yansıttığını görebiliyoruz.

İsmail Kadare, Çağdaş Arnavut Edebiyatı'nın her dönemde hem hayatı hem de yazılarıyla önemli bir yere sahip olan yazarlardan biridir. Kadare, çocukluk yıllarından gençlik dönemine kadar Arnavutluk'un İtalyan, Yunanistan ve Alman işgallerine ve Enver Hoca'nın her alana müdahale ettiği Sosyalist Arnavutluk yıllarına şahit olmuştur. Anlatılarında zor ve meşakkatli geçen bu yıllarda aynı zamanda yazarın kendi deyimleriyle olgunlaşması ve kaleminin yönünü çizmesine sebep olmuştur. Arnavut Edebiyatının günümüzde Nobel Edebiyat Ödülüne aday gösterilmiş ve bunun yanı sıra birçok ödüle layık görülmüş nadir bir yazarıdır. Eserleri birçok dile çevrilip yayınlanmıştır. Yazarın çevrilen eserleri arasında Türkçe literatüre giren sadece on bir romanı bulunuyor. (Dillioğlu, 2017: II).

Kadare'nin Osmanlı hâkimiyetiyle ilgili fikirleri her zaman olumsuz olmuştur. Günümüzde kimlik, tarih ve siyaset konularında her zaman açıklamalarıyla gündeme gelen ve saygın kişiliğiyle Arnavutluk kamuoyuna yön vermesine rağmen İsmail Kadare, komünist dönemde rejim ile olan ilişkisi sebebiyle sürekli eleştirilere maruz kalmıştır. Kadare, Arnavutluk'ta yapılan neo-Osmanlılık tartışmalarının merkezinde olan bir aydındır. Belki de bu tartışmaları ilk başlatan entelektüellerden biridir. (Emin, 2014: 98) 2006 yılında yayınlamış olduğu makalelerde, Osmanlı İmparatorluğu'nun Arnavutlar'a yarardan çok zararı dokunduğunu, onları İslam'ı kabul etmeye zorlamış ve Arnavutları Avrupa kültüründen koparıp, Şark kültürlerine adapte etmeye çalıştığını ileri sürmüştür. Üzerinde durduğu en önemli nokta ise Arnavutların kimlikleri üzerinden siyaset yapıldığını idda etmesidir.

Rüyalar Sararı, İsmail Kadare tarafından 1976-1981 yıllarında kaleme alınan ve ilk kez 1981 yılında *Rüyalar Sararı Memuru* adıyla "Eski Amblem" koleksiyonunda yayınlanan bir romandır. Mart 1982'de, *Rüyalar Sararı Memuru*

romanı şiddetle kınanmış ve Kadare, Arnavutluk'taki komünist rejime gönderme yapmakla suçlanmıştır. Roman, yayınlandıktan sonra yasaklanmış, 1999 yılında roman tek roman olarak yayımlanmıştır. *Rüyalar Sarayı* romanı: *Sabah; Seçim Birimi; Rüya Birimi; İzin Günü; Arşivler; Akşam Yemeği ve İlkbaharın Yaklaşması*.

2. KADARE'NİN RÜYALAR SARAYI ROMANINDA OSMANLI İMPARATORLUĞU

Kadare'nin *Rüyalar Sarayı* romanı büyük oranda, ustaca yazılmış bir hayal ürünü romanıdır. *Rüyalar Sarayı* romanı yaratıcı sezgiyi, hayalî evreni, yazar İsmail Kadare'nin yaratıcılığında belki de en farklı olanı temsil eder. *Rüyalar Sarayı* roman kurgusunun bir parçası olarak Kadare tarafından keşfedilmiş hayalî bir evrenin parçasıdır (Kryeziu, 2015: 127).

Kadare, *Rüyalar Sarayı* romanında adı geçen karakterlerin ve ailelerin isimlerini rastgele seçmemiştir. Bazıları yazarın hayal ürünü olmakla birlikte, çoğu bu isimlerin Osmanlı İmparatorluğu zamanında gerçekten var olduğunu gösteren gerçeklere dayanmaktadır. Romanın ana karakteri Mark Alem'in annesi, Qyprillinj yani Köprülü ailesinden geliyor. Köprülü ailesi, Osmanlı İmparatorluğu'nda Arnavut kökenli soylu bir aile idi. Kadare, romanın ilk sayfalarında hikâyenin 1575 yılında yer aldığı vurguluyor. Köprülü ailesinin kurucusu sayılan Köprülü Mehmed Paşa 1575-1661 yılları arasında yaşamıştır (İlgürel, 2002: 258). Mehmet Paşa, 17. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğun sadrazamlarından idi. Kadare, romanda Mehmet Paşa'nın ismi yerinde, Qyprillinj ailesinin kurucusu olarak Met Qyprilliu olarak bir ismi kullanır.

Mehmet Paşa, Belgrad'ın Rudnik köyünden geliyordu. Kadare, romanda Rudnik köyünden bahsetmez ama Met Qyprilliu (romanda Qyprillinj ailesinin kurucusu), Berat şehrinin Roshnik köyünden geldiğini söyler. Rudnik köyü de, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Berat sancağına bağlı idi (Baş, 2016: 36). Roshnik ise bugün Berat şehrinin bir kasabasıdır. Romanda, Pashallëku i Qystendilit (Köstendil Beyliği) adı geçiyor. Köstendil şehri günümüzde, Bulgaristan sınırları içinde yer alıyor. Köstendil şehri, 1372 yılında Sultan I. Murad tarafından fethedilmiştir. Yirmi üç sene sonra, 1395 yılında Köstendil Osmanlı sancağı ilan edilmiştir (Sezer, 2017: 136).

Rüyalar Sarayı romanın ismi rastgele seçilmemiştir. Kadare, Osmanlı İmparatorluğun kültüründe, rüyanın itibarı büyük olduğundan bilinçlidir. Osmanlı İmparatorluğun kuruluşundan beri, rüyalara özel bir ehemmiyet atfedildiği görülmüştür. Çünkü rüyalar sadece öbür dünyayı temsil eden konular değil, Allah tarafından gösterildiği ilahî bir mesaj olarak algılanmıştır. (Yüksel, 2014: 2) İslam'da rüya tabiri, hem temelde özeldi hem de bireyin yararına idi ve neredeyse her zaman, tek bir bireyin geleceğini o bireyin yararına öngören yalnız görümler tarafından gerçekleştirilirdi. Alternatif olarak, bir evin üyeleri sabahları birbirleriyle açıkça rüyalarını paylaştılar. Birleşik Osmanlı Devletleri'nde rüyalar artık ilham almış kişiler tarafından diğer bireylere yol göstermek amacıyla yorumlanmamakta, kitlesel olarak toplanmakta ve yalnızca devlet yararına kullanılmaktaymış. (Kokobobo, 2011: 530)

Kadare'nin annesinin babası İstanbul'da okumuş bir hakim idi. İstanbul'da kazandığı bilgi ve tecrübe ile Gjirokastrë (Ergiri Kasrı) şehrine dönüp, arsa ve dükkan sahibi olmuştu (Dillioğlu, 2017: 22).

Kadare, Alain Bosquet ile yaptığı konuşmasında, sonra da bu konuşmayı bir kitap haline getirdiğinde şöyle tasvir etmiştir: “*Ben Gjirokastralı eski bir aileden geliyorum ve çocukken beni şaşırtan ilk şeylerden biri, üç katlı büyük evimiz ile yaşadığımız çok mütevazı hayat arasındaki zıtlıktı. Babam çok basit bir katip, mahkeme postacısıydı, ancak ailesinin tek oğlu olduğu için zengin bir kızla evlendi. Annem, aynı zamanda şehirde arazi ve çeşitli dükkanların sahibi olan bir hakimin kızıydı. Ancak, evlendikten sonra bile babam bir çömlekçi olarak kaldı ve hatta yıllar geçtikçe hayatlarımız sürekli kötüleşiyordu...*” (Kadare, 2009: 430).

Görüldüğü gibi, Kadare'nin annesi, soylu ve zengin bir aileden geliyordu. Romanda Mark Alem'in annesi Qyprillinj (Köprülü) ailesi gibi varlıklı ve soylu bir aileden gelen bir kadın olarak tanımlanması tesadüf değildir. Kadare, yine de romanda Mark Alem aracılığıyla, dedesinin İstanbul'da eğitim gördüğü gerçeğiyle tanınmamak için duygularını ifade eder. Romanda Mark Alem, annesi hakkında bu sözleri söyler: “*Annem Qyprillinj ailesinden geliyor, benim başka bir soyadım var...*” (Kadare, 1999: 32).

Romanın hikâyesi 1575 yılında yer alıyordu. Kadare, Osmanlı dönemi Türk halk ve çalışanlarını şöyle tasvir ediyor: “*Sarayın en basit kuryesine bile boyun eğmiş iki basit, muhtaç, düşük maaş karşılığında çalışan memur. Ağzları önünde tutulmuş, diğeri merkezden geldiği için ayakları titriyordu. Çoğu yazma bilmiyordu, bu yüzden rüyayı unutmamak için meyhaneye gitmeden önce erken geldiler...*” (Kadare, 1999: 41). “*Komşusu kavşaktaki meyhaneden sarhoş bir şekilde çıkıyordu...*” (Kadare, 1999: 51). Memurlar boynu eğik, rüyaları anlatmaya gelen halk ise cahil ve meyhanelere düşkün insanlar olarak gösteriliyor.

Kadare, romanda birkaç kez Türk kadını küçümseyerek ve aşağılayarak tasvir eder. “*...vezirlerin haremlerine düşen cahil kızlar gibi...*” (Kadare, 1999: 161). “*Arada sırada pencereleri perdeli olan arabalar geçiyordu. İçlerinde gizli buluşmalara giden güzel kadınlar olmalı*” (Kadare, 1999: 155).

Rüyalar Sarayı, vatandaşlarını gün ve gecenin her anında, hatta rüyalarını bile gözetliyor. Vatandaşları tehdit eden tehlike, ne onlar tarafından ne de bu üzücü kurumun yetkilileri tarafından hayal edilemezdi. Özgürlük kavramı, tüm

anlamlarıyla, her yerde eksik görünmüştür (Kryeziu, 2015: 128). Romanda, Osmanlı halkı bastırılmış ve özgür kavramını tanımayan millet olarak tasvir ediliyor. Yazar tarafından, *Rüyalar Sarayı* ismi yer yer bir imge olarak kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğunu temsil eden bir imge. Kadare bu sarayı insanları yiyen bir saraz olarak dile getiriyor: “...canavar, diğerleri sana yetmezmiş gibi, şimdi insanları da yiyorsun...” (Kadare, 1999: 99).

Romanda, Arnavutlar eğitim görmüş, Batı’yı takdir eden ve yüksek mertebelerde bulunuyorlardı. “...ak saçlı, berrak gözleri ve o Arnavut-Alman ismi Kurt olan dayımdır. Mimarlık, müzik ve okyanus bilimi ile ilgileniyordu. Aynı zamanda Avusturya konsolosu ile golf oynuyordu...” (Kadare, 1999: 53-54). Yazar, birçok yerde Osmanlı İmparatorluğunu simgeleyen *Rüyalar Sarayı*’nı karalıyordu. “...*Rüyalar Sarayı*, diğerlerinin üzerinde insan iradesinin en dışında duran saraydır. O hepsinden daha mantıksız, en kör ve en ölümcül olanıdır...” (Kadare, 1999: 60).

Yazarın metinde sunduğu kelimeler, yüzyıllardır Osmanlı işgali sonucunda Arnavutların geri zihniyetini görmezden gelmek için, her zamanki anlamlarını yitiren ve başta ironik olmak üzere yeni bir kullanım kazanan Türk-Arap kökenlere ait kelimelerdir (Kryeziu, 2015: 139). Yazar, romanda Türkçe-Arapça kökenli kelimeleri kullanmakla, Osmanlı halkına karşı ironik bir üslup sergilemiştir.

Kadare, romanda yer yer Arnavutlar ile Türkleri birbiriyle hiçbir şey bağlamadığını ve Arnavutlar kendi kendine yetebileceğini dile getiriyor. “*Kişinin kendi kanından gelen insanları gibisi yok...*” (Kadare, 1999: 59). “Türkler bizimle gücünü paylaştığını söylemedin mi? Gücü paylaşmak, safları ve duvar halılarını bölmek anlamına gelmez...” (Kadare, 1999: 66). Burada yazar, Arnavutların Osmanlı İmparatorluğu altında memnun olmadıklarını vurguluyor.

Arnavutlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmalarına rağmen, bu ülke ile hiçbir ilgileri yok, çünkü her şey onları Avrupa'ya bağlıyor. Arnavut rönesansı, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve onunla birlikte Arnavut topraklarının kaderinin büyük Avrupa güçlerinin elinde olduğu açıktı. (Sulstarova, 2006: 34) Osmanlı İmparatorluğu, Balkan halklarının içinde oynadığı rol net bir şekilde takdir edilmeden anlaşılabilir (Kadare, 2001: 7). Kadare, Balkan devletleri ve özellikle Arnavutlar olmadan Osmanlı İmparatorluğu'nun bir hiç olacağını söyleyerek milli duygularını dile getiriyor.

Yazar, Osmanlı İmparatorluğun ülkesini Avrupa tarafı ve Asya tarafı olarak ikiye ayırmıştı. Avrupa tarafı sürekli övülüp yükseltilirken, Asya tarafı büyük bir ironi ile küçük düşürülüyordu. “*Gözetmen, oldukça ihmal edilmiş bir Asya eyaletinden yeni dönmüştü...*” (Kadare, 1999: 105) “Rüyayı gönderen, devletin Avrupa tarafının uzak bir şehirden geliyordu. En güzel rüyalar bile oradan gelir”. (Kadare, 1999: 125) Kadare, Avrupa’yı hep yüceltip onu medeniyet yuvası olarak görür.

“*Doğu tarafının unutulmuş bir bölgesinden gelen önemsiz bir adam idi*” (Kadare, 1999: 90). Yazar, yine Doğu ve Batı ayrımını vurguluyor. Ülkenin Doğu tarafından gelen kişiler hep önemsiz ve cahil insanlar olarak sunuluyor.

Batı ve Doğu bazen iki farklı dünya, bazen Arnavutların kaderini etkileyen iki gizemli güç, bazen iki zaman dilimi, bazen siyasi-toplumsal sistemler, bazen de karşıt kültürler, felsefeler, dinler veya zihniyetler olarak eklenir. Batı her zaman Arnavutlar tarafından hedef alınacak bir Cennet olarak sunulurken, Doğu, ateşinden mümkün olduğunca uzak durulması gereken Cehennemdir (Sulstarova, 2006: 12-13).

Paris Review dergisine verdiği röportajda Kadare, Türk diline karşı tutumunu açıkça belirtiyor. Gazeteci tarafından Türk dilinin Arnavut dili üzerindeki etkisinin ne olduğu sorulduğunda, Kadare şu sözleri söylemiştir: “Neredeyse hiç. İdari kelime dağarcığı veya yemek pişirme- kebab, kahve, çarşı gibi kelimeler dışında etkisi yok. Türkçe, Türkiye dışında hiçbir yerde bilinmiyordu. Modern Türkçe, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl Türk yazarları tarafından inşa edilmiştir; kuru, idari Türkçe yaşayan bir dil değildi ve bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer dilleri üzerinde herhangi bir etkisi olamazdı. Bana dilleriyle ilgili sorunları olduğunu söyleyen Türk yazarlarla tanıştım [Mülakat transkripsiyonu]. Kadare, Türk dilinin Arnavutça dilinde sadece yemek pişirme kelimelerinde kullanıldığında söylemesiyle, Türk diline karşı bir ironi tavrı ve küçümseme sergiliyor.

Bir diğer önemli unsur da İsmail Kadare *Rüyalar Sarayı* romanında birçok romanında olduğu gibi otoriter rejimlere yönelik eleştiride bulunur. Bu romanda insanların rüyalarının bile devletin kontrolü altında olduğunu göstermek ister. Burada devleti, rüyaları bile kontrol etmek isteyen canavar bir mekanizma olarak tanımlar. İsmail Kadare'nin bu romanı aslında Osmanlı İmparatorluğu'na bir eleştiri değildir. Bu roman üzerine Enver Hoca'nın komünist rejimini eleştirir. Bazıları için hayat bir oyundur. Bedeli ne olursa olsun kazanılması gereken bir oyun. Kimileri içinse bir şovdur. (Kalm, 2021: 139) Kadare, hayatının bir parçası olan yönetime karşı memnuniyetsizliğini dile getirmek için romanında kelimelere yüklediği yanlış anlamlarla başka bir halkın hayat düzenini küçümsetken çekinmemiş, eseriyle kurduğu oyununu sergilemiştir.

3. SONUÇ

Günümüzde en kanlı çatışmaların ve siyasi hesaplaşmaların ana yurdu olan Balkanlar, hiç şüphesiz en uzun ve dengeli dönemlerini, Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesi altındayken yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da hakimiyeti ve sonrası hakkında ve farklı yönlerini ele alan birçok araştırma yapılmıştır. Osmanlı, bu

topraklarda himayesi ve idaresi altında aldığı Türkler dışında, diğer milletler için de önem arz etmektedir. Kimi milletler, Balkanlar'dan gitmiş olmasına rağmen onu sevip dilini, kültürünü benimseyip, bıraktığı mirasa en iyi bir şekilde sarılmıştır. Onları ister siyasi, iktisat, din, kültür, edebiyat, isterse kimlik oluşturmalarında derinden etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ihtişamı hakkında ne kadar söz döksek yine yeterli tasviri yapamayız. Koskoca bir hakimiyetin ardından bu kadar ses bırakması çok doğaldır. Milletlerin tarihi gelişimi sırasında yaşanan değişiklikler, siyaset dışında ister istemez edebiyatı da etkilemiştir. Bir hayâl ürünü olan edebiyatta da Türk izleri derin bir şekilde hissedilmektedir.

Bazı Balkan milletleri Osmanlı'nın getirdiği olguları kabul edip benimsemiş, kimi milletler de tam tersine Osmanlı hakkında propagandalar düzenleyip halkı teşvik ederek Osmanlı / Türk düşmanlığını ekmeye çalışmışlardır. Tarih boyunca yaşanan bu olayların, edebiyatta da boy gösterdiği bu roman sayesinde net bir şekilde görülmüştür.

Kadare, *Rüyalar Sarayı* romanında alegori aracılığı ile Osmanlı İmparatorluğunu bir diktatörlük gücü ve totaliterlik imparatorluğu olarak tanımlar. Osmanlı İmparatorluğunu, despotizm imparatorluğu olarak adlandırır ve onu komünist despotizmle karşılaştırır. Kadare, romanda Arnavutları sık sık Osmanlı İmparatorluğu'ndan memnun olmayan ve şikayetçi olarak tanımlar. Kadare bu eserde milli kimlikleri çatıştırarak, edebi metnin içerisinde kendi milletinin varoluşunu ispatlamak için, "öteki" millete gerçek olmayan mekânlar kurgulayarak, yanlış izlenim ve kimlik giydirmeye çalışırken, Enver hoca rejiminden kaynaklanan halkın dertlerine bir muhatap aradığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Baş, F. (2016). 17. Yüzyıl Divanlarında Köprülü Ailesinden Sadrazamlara Sunulan Kasideler Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Turkish Language and Literature*, 2 (1), 35-50. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181240> (Erişim: 19/02/22).

Çetin, N. (2019). *Roman Çözümleme Yöntemi*, (16. Baskı), Ankara: Akçağ Yayınlar.

Dillioğlu, E. (2017). *Çağdaş Arnavut Edebiyatında İsmail Kadare ve Romanları*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=kVHPkwREe7f-LNGh2YGCfg&no=Ae8IVTdX6_zS0AUyfe100g (Erişim: 19/02/22).

Guppy, Sh. (Mülakat yapan) & Kadare, I. (Mülakat yapılan). (1998). *The Art of Fiction No. 153* [Mülakat transkripsyonu]. Retrieved from Paris Review.

<https://www.theparisreview.org/interviews/1105/the-art-of-fiction-no-153-ismail-kadare> (Erişim: 20/02/22).

İlgürel, M. (2002). *Köprülü Mehmed Paşa*. (Cilt: 26, ss. 258-260). Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi.

Kadare, I. (1999). *Pallati i Ęndrrave*. Tiranë: Shtëpia Botuese Onufri.

Kadare, I. (2001). The Balkans: Truths and Untruths. *European Institute for Security Studies*, 46 (6), 1-13.

<https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep07038.5.pdf> (Erişim: 21/02/22).

Kadare, I. (2009). *Vepra 19, Dialog me Alain Bosquet*. Tiranë: Shtëpia Botuese Onufri.

Kokobobo, A. (2011). Bureaucracy of Dreams: Surrealist Socialism and Surrealist Awakening in Ismail Kadare's The Palace of Dreams. *Slavic Review*, 70 (3), 524-544.

<https://www.cambridge.org/core/journals/slavic-review/article/abs/bureaucracy-of-dreams-surrealist-socialism-and-surrealist-awakening-in-ismail-kadare-the-palace-of-dreams/A8301B0563BCBA9260D64F7B7B2984C8> (Erişim: 22/02/22).

Kalın, İ. (2021). *Açık Ufuk – İyi, Doğru ve Güzel Düşünmek Üzerine*, İstanbul: İnsan Yayınları.

Kryeziu, J. (2015). *Narratori dhe Narracioni në Prozë e Ismail Kadarese*. (Punim Doktorature). Departamenti i Letërsisë së Universitetit të Tiranës, Tiranë.

<https://web.archive.org/web/20171208005955/http://www.doktoratura.unitir.edu.al/wp-content/uploads/2015/10/Doktoratura-Jorina-Kryeziu-Fakulteti-i-Histori-Filologjise-Departamenti-i-Letersise.pdf> (Erişim: 23/02/2022).

Okay, M. O. (2021). *Poetika Dersleri*, İstanbul: Dergah Yayınları.

Sezer, M. (2017). Tahrir Defterlerine Göre XVI. Yüzyılda Köstendil (Ilıca) Mahalleleri. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3 (1), 136-150. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/280707#:~:text=Osmanlı%20Devleti%20zaman%C4%B1nda%20Rumeli%20Beylerbeyli%C4%9Fi,Osmanlı%20İlir%20zaman%C4%B1nda%20K%C3%B6stendil%20C5%9Feklinde%20an%C4%B1lm%C4%B1C5%9Ft%C4%B1r> (Erişim:23/02/22).

Sulstarova, E. (2006). *Arratişje Nga Lindja: Orientalizmi Shqiptar Nga Naimi Te Kadareja*. New York: Globic Press.

Todorov, C. (2018). *Poetikaya Giriş*, İstanbul: Metis yayınları.

Yüksel, A. (2014). *Rüyalar ve Osmanlı İmparatorluğu*. Akademik Bakış Dergisi, (45), 1-23.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382896> (Erişim: 24/02/22).